

Icoon van vertrouwen Christus en Menas

door Leo van Leijzen

De beroemde icoon van Christus en Menas die op de poster van Willibrordzondag een centrale plaats inneemt, wordt gewoonlijk de 'vriendschapsicoon' genoemd. In de 'Pelgrimage van vertrouwen' die sinds 2007 vanuit Taizé door landen in Europa wordt gehouden, speelt deze icoon een centrale rol. Een icoon van vertrouwen! Leo van Leijzen licht de betekenis van deze icoon toe.

Icoon die vertrouwen uitdrukt

Op de icoon staan Christus en Menas. Rechts van Christus staat in het Koptisch: 'de Verlosser'. Links van Menas staat in de achtergrond (boven in de icoon) in het Koptisch geschreven: 'Apa Mênas overste'. Christus heeft zijn rechterarm over Menas' schouder geslagen, Zijn hand rust op de rechterschouder van de overste. Dit is op iconen een zeldzame en eigenlijk volstrekt unieke geste. Het gebaar zouden we kunnen zien als een soort 'presentatie': Christus presenteert Menas als de heilige (zie Menas' aureool) overste. De overste is een belangrijk man in een monnikenklooster. Maar wát de oorspronkelijke maker ook ooit in de icoon heeft willen leggen Christus' gebaar is hoe dan ook een indrukwekkende geste van vertrouwen, vertrouwelijkheid en bescherming. Alles straalt een diepe vriendschap uit. Het feit dat de twee figuren dicht bij elkaar staan afgebeeld, onderstreept de vertrouwelijkheid. De naam die aan de icoon in de moderne tijd is gegeven, focust wellicht op één aspect van de beeltenis: op hoe wij die arm om de schouder vooral ervaren, maar die naam 'vriendschapsicoon' is zonder twijfel terecht.

De betekenis voor Taizé.

Dit door de icoon uitgedrukte vertrouwen heeft Taizé ertoe aangezet om deze beeltenis van Christus en Menas tot 'cultusobject' van zijn

'Pelgrimage van vertrouwen' te maken. De oecumenische monnikengemeenschap van Taizé heeft vanaf het begin een grote liefde voor iconen gehad. Verschillende iconen hebben in haar liturgie een prominente plaats gekregen. Allereerst de Drievuldigheidsicoon van Roeblov, de drie mannen op bezoek bij Abraham en Sara, symbool van de drie-ene God. Maar ook de Moeder Gods Glykophilousa – tederminnende. En *last but not least* deze icoon. Het zou de lievelingsicoon geweest zijn van frère Roger, de charismatische stichter van Taizé. Voor de 'Pelgrimage van vertrouwen' heeft de gemeenschap van Taizé heel uitdrukkelijk de icoon van Christus en Menas uitgekozen.

Eind december 2006 vond er in de Kroatische hoofdstad Zagreb een Europese Ontmoeting van Taizé plaats. Er werd een nieuw initiatief gestart. Broeder Alois uit Taizé had als verrassing voor elk aanwezig land een kopie van de 'vriendschapsicoon'. In elk land zou de 'vriendschapsicoon' een eigen Pelgrimage van vertrouwen gaan maken. Op 31 december zei broeder Alois tijdens het laatste gemeenschappelijke gebed op deze Europese Ontmoeting in dat verband het volgende: *'Morgen vertrekken we weer allemaal huiswaarts. We zouden ons dan willen herinneren dat wij allen hier het geschenk van Christus' vriendschap hebben ontvangen. Het is niet*

Lees verder op pagina 8

Inhoudsopgave

■ **Pag. 1**
Willibrordzondag
– de bijzondere betekenis van de icoon van Jezus en Menas

■ **Pag. 2**
Oecumene is in de eerste plaats een uitwisseling van gaven
Mgr. Gerard Daucourt over de oecumenische inspiratie van Frère Roger Schütz

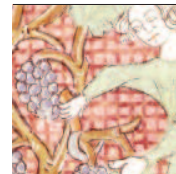
■ **Pag. 3**
Taizé – mis het niet!
Jongeren over hun ervaringen in Taizé

■ **Pag. 4**
De betekenis van Taizé voor de lokale oecumene
Ds. Erica Scheenstra organiseerde verschillende Taizé vieringen in Den Bosch

■ **Pag. 5**
Vandaag de Kerk van morgen leven
Verslag van het 40 jarig jubileum van de IEF in Lyon

■ **Pag. 6**
De vruchten oogsten
Dr. H. Kronenburg wijst op de positieve balans van de oecumenische dialogen

■ **Pag. 7**
Oecumenische samenwerking in het justitiepastoraat
Hanneke Arts presenteert het handboek justitiepastoraat

■ **Pag. 8**
Studiebijeenkomst 29 oktober over Taizé en oecumene
De visie van Taizé op oecumene en de doorwerking daarvan in de Nederlandse verhoudingen.

Oecumene is in de eerste plaats een uitwisseling van gaven

door Mgr. Gérard Daucourt

Mgr. Gérard Daucourt, bisschop van Nanterre en lid van de Pauselijke Raad voor de bevordering van de eenheid van de christenen, kende frère Roger goed. In een artikel dat op 16 augustus 2006, een jaar na zijn dood, verscheen in de Franse krant *La Croix*, beschrijft hij hoe vurig de stichter van Taizé zich wijdde aan de verzoening.

◆ Frère Roger Schütz (Foto Taizé).

Op 16 augustus 2005, toen frère Roger, terwijl hij te midden van zijn broeders en duizenden jongeren zat te bidden, het slachtoffer werd van een absurde geweldsdaad, werd Taizé getroffen in het hart van haar roeping, op de plaats waarvan de naam herinnert aan die roeping: de kerk van de Verzoening. *"In mijn jeugd, schreef frère Roger, verbaasde het me dat christenen, die toch geloofden in een God van liefde, zoveel energie staken in het rechtvaardigen van hun onderlinge tegenstellingen. Daarom was ik ervan overtuigd dat het noodzakelijk was om een gemeenschap op te richten waar men ernaar zou streven om elkaar te begrijpen en zich steeds weer met elkaar zou verzoenen, om zo een kleine 'gelijkenis van gemeenschap' zichtbaar te maken."* Het vervolg is bekend: aangetrokken door de eenvoud van het gebed en het leven van de gemeenschap en geraakt door het vertrouwen van de broeders, komen elk jaar tienduizenden jongeren naar Taizé om hun vragen, zorgen en hoop te delen en te ontdekken dat Christus hen liefheeft. Om te leren leven in de gemeenschap van de Kerk en om uit te groeien tot vrede-stichters.

Verzoening zichtbaar maken

Zo proberen de gemeenschap en de jongeren samen de verzoening zichtbaar te maken waartoe Christus ons roept: verzoening tussen christenen onderling en tussen alle mensen op aarde. De broeders gaan geenszins voorbij aan de moeizame theologische dialoog, noch aan de officiële en vaak veelbetekenende ontmoetingen tussen leiders van verschillende kerken.

Maar het is allereerst hun roeping om het Goede Nieuws te brengen aan jonge mensen en om hen te helpen dat Goede Nieuws van binnenuit te ervaren.

Frère Roger was vervuld van een verlangen naar verzoening dat hem tot in het diepst van zijn wezen raakte en dat hem ertoe bracht scheidingsmuren te doorbreken. Hij deelde zijn overtuiging en zijn persoonlijke ervaringen op zijn geloofsweg op bescheiden wijze met anderen: *"Ik vond mijn eigen christelijke identiteit door in mijzelf een verzoening tot stand te brengen tussen het geloof van mijn wortels en het mysterie van het katholieke geloof, zonder de verbondenheid met wie dan ook te verbreken."* Sommige theologen fronten bij deze uitspraak hun wenkbrauwen, anderen zeiden dat frère Roger geen verstand had van theologie. Sommige kerkelijke leiders zagen liever dat hij een meer 'officiële' en in hun ogen duidelijkere kerkelijke identiteit aannam.

Frère Roger had het Lichaam van Christus in zijn geheel lief en liet dat door heel zijn leven heen merken. Zonder zijn afkomst te verloochenen en zonder zich tegen wie dan ook te verzetten, wilde hij in zichzelf alles verenigen en verzoenen wat de ene Heer schenkt aan de toch zo verdeelde kerken. Hij erkende de noodzaak van een universeel ambt van de paus en sloot zich ook aan bij het eucharisti-

sche geloof en de praktijk daarvan in de katholieke kerk. Maar tegelijkertijd liet hij zich voeden door de rijkdom die de Heer aan de orthodoxe en protestantse kerken schenkt. Niet zonder spanning of pijn, belichaamde hij met heel zijn wezen de verzoening tussen de kerken. Kunnen wij volstaan met het zonder oordeel kennis nemen van zijn weg, terwijl we onszelf wijsmaken dat het hier gaat om een uitzondering en zoeken naar redenen waarom deze weg niet is na te volgen?

Steeds weer beginnen

Durven we ons op zijn minst te laten bevragen? Zouden we ons niet afvragen of deze 'uitzondering' op een dag niet meer zo uitzonderlijk lijkt, of de weg van frère Roger wegen zou kunnen openen voor vele anderen? Als we naar frère Roger luisteren, beseffen we dat onze verdeeldheid in strijd is met de wil van Christus, dat oecumene een uitwisseling van gaven betekent, dat we elkaar nodig hebben, dat verzoening niet alleen bestaat uit een vreedzaam naast elkaar leven, maar uit vertrouwen, wederzijdse verrijking en samenwerking. Dan zullen we er misschien achter komen hoe we onze kerken kunnen helpen om zich minder terug te trekken in hun eigen hokjes. Ik zeg dit op persoonlijke titel, omdat de broeders van Taizé nooit anderen de les willen lezen en zeker geen 'geestelijke leraren' willen zijn, zelfs niet op het gebied van de oecumene. Toen Johannes Paulus II in 1986 Taizé bezocht, zei hij tegen de broeders dat de roeping van hun gemeenschap *"een zekere vorm van voorlopigheid inhoudt"*. In zijn bijzondere boek over Taizé spreekt professor Olivier Clément over een *"voortdurende staat van beginnen"*.

De gewelddadige dood van frère Roger, in het hart van de roeping van Taizé, maakt deel uit van deze *"dynamiek van het voorlopige"*. Bij monde van hun nieuwe prior, laten de broeders van Taizé ons weten dat ze zichzelf niet als de enige spelers in die dynamiek beschouwen: *"Wij zijn eenvoudige mensen, die de gemeenschap van de Kerk nodig hebben om verder te*

komen in het geloof". Frère Alois en zijn medebroeders gaan verder op de weg die frère Roger uitstippelde. In en door

hun leven wordt iets zichtbaar van de eenheid van de Kerk. Tegelijkertijd helpen ze jonge mensen om samen de

bronnen van hun geloof te ontdekken en te verdiepen. ●

Taizé: 'het is erg leuk, dus mis het niet'

door Manon van den Broek

Wat zoeken en vinden jongeren in Taizé. Manon van den Broek, pastoraal werkende in de parochie Heilige Oda in Sint-Oedenrode, schreef een artikel over haar ervaringen met jongeren met wie zij een Taizéreis maakte.

Een wat oudere pastoor uit een naburige parochie vertrouwde me toe: 'Het is zo moeilijk om jongeren te bereiken. Veel komt neer op een goede catechese. Maar hoe leg je hen de boodschap van Christus uit op een moderne manier? En hoe moeten we preken in onze vieringen?' Ik haalde het voorbeeld aan van Taizé. Daar wordt juist niet gepreekt in de vieringen. En de jongeren die er zijn vinden dat heerlijk.

Wisselwerking tussen geloof en leven

Nu voor het derde jaar organiseerde het dekenaat Sint-Oedenrode Veghel in de meivakantie een jongerenreis naar de broedergemeenschap in Taizé. Het is een reis voor jongeren van 15 tot 25 jaar. We merken dat we juist de tieners van 15 tot 20 jaar aanspreken. De ouderen vinden hun weg naar Taizé zelf wel. Tieners ondernemen niet zo snel op eigen houtje zo'n religieus avontuur. Voor hen biedt de georganiseerde reis houvast. De groep bestaat uit zo'n 20 personen. Veel jongeren zijn op een of andere manier al actief in de parochie, bijvoorbeeld als acoliet of koorzanger. Anderen zijn nieuwsgierig geworden door verhalen van een vriend(in) en sluiten zich aan. Als dekenaat regelen we het vervoer, zorgen we ervoor dat de jongeren elkaar kennen, en zijn we als begeleiders ter plekke een vast aanspreekpunt. In principe volgt iedereen in Taizé het programma waarvoor de broeders ons uitnodigen. Drie maal per dag is er een viering in de grote kerk van verzoening. Daar wordt veel gezongen, uit de Schrift gelezen en gebeden. Elke viering is er een stilte van ongeveer 7 minuten. En er is inderdaad geen

preek. Er is wel elke dag 'catechese': één van de broeders diept in die week verhalen uit de Schrift uit aan de hand van een centraal thema, bijvoorbeeld 'vissen en lammeren'. Dat gaat op een zeer eigentijdse, en levendige manier. Na de uitleg bespreken de tieners in groepjes met elkaar vragen zoals 'Wie is jouw idool? Wat betekent hij/zij voor jou?'. Zo leren jongeren van de broeders en van elkaar over de wisselwerking tussen geloof en leven. Op zo'n reis gebeurt er met iedereen wel iets. Je wordt geraakt door de vieringen, of juist door het leven die week in grote eenvoud. Je wordt overweldigd door nieuwe vriendschappen, of je leert je reisgenoten op een heel andere manier kennen. Op de terugweg naar Nederland stellen we aan iedere jongere een vraag over het verblijf die week in Taizé.

Enkele impressies

Lennert • Waarom ging ik weer naar Taizé?

Vorig jaar was een geweldige ervaring. Ik wilde de mensen van vorig jaar ontmoeten en weer nieuwe mensen leren kennen. Ook wilde ik gewoon even de rust weer ervaren, nadenken en wat ontspannen. Deze verwachtingen zijn helemaal waargemaakt. Hoewel we met het weer geen geluk hadden en ik nu wist dat het qua luxe en voedsel een week teruggaan was naar de basis,

heb ik er weer erg van genoten en is het ook dit jaar weer een speciale ervaring geweest voor mij.

Lotte • Hoe heb ik Taizé voor het tweede jaar beleefd?

Heel anders dan vorig jaar. Vorig jaar was het vet veel lol maken. Dit jaar was het veel serieuzer. Ik heb veel meer nagedacht over dingen. Dat beviel eigenlijk wel heel goed.

Eduardo • Wat heeft mij geraakt?

Doordat alles erg relaxed gaat had ik de tijd om na te denken over mezelf en mijn geloof. Ik merkte in Taizé dat ik niet alleen ben in het gevoel dat geloof belangrijk is. In Taizé ben je met velen. Het deed mij goed dat ik mijn gedachten en gevoelens kon delen en dat ik begrepen werd. Ik vond dat mooi en dat raakte mij.

Michelle • Wat heb ik beleefd in Taizé?

In Taizé heb ik veel rust gezien, maar ook veel gezelligheid. Veel jongeren die komen voor het geloof. Ik vond het ongelofelijk dat zo veel jongeren in Taizé naar de kerk gaan. Het mooiste is dat je in zo'n korte tijd zo'n goeie band kunt krijgen met anderen.

Juul • Wat doet Taizé mij?

Elk jaar voegt Taizé iets toe. Meer rust, maakt geloven fijner en maakt mij vrijer.

In zo'n week kom je er achter wat je mist in Nederland, wat je thuis zo moeilijk kunt vinden. Dan is het fijn om elk jaar weer terug te gaan. Een week van rust, inspiratie, geloof, vrijheid en mensen leren kennen. Ik hoop het volgend jaar weer te gaan.

Miquel • Wat is bijzonder aan Taizé?

In deze week leer je mensen kennen uit heel Europa. Zo'n plek vind je niet overal. Een week Taizé is gewoon een levenservaring. Je leert jezelf beter kennen. Je denkt na over je geloof, maar ook wat je wil veranderen in je leven. Dat doe je niet alleen, maar met jonge mensen uit heel Europa. Het is erg leuk. Dus mis het niet! ●

Taizé als inspiratiebron voor de plaatselijke oecumene

door Erica Scheenstra

Een kort verblijf in Taizé is een unieke ervaring. Maar wat gebeurt er daarna. Parochies, gemeenten en lokale raden van kerken zouden de betrokkenheid van jonge mensen bij het kerkelijk werk goed kunnen gebruiken. Maar hoe reëel is dat eigenlijk. Ds Erica Scheenstra, predikant van de Protestantse Gemeente 's-Hertogenbosch, geeft haar visie daarop.

Als u mij zou vragen of Taizé een betekenis kan hebben voor de plaatselijke oecumene, dan zal mijn antwoord een hartelijk ja! zijn. Taizé staat voor samenkomen in gebed, voor verstilling, voor opademen en kracht krijgen om vreedzaam samen te leven in het voetspoor van Jezus. Taizé staat voor laagdrempelige vieringen, herkenbare teksten en goed mee te zingen melodieën. Taizé staat in kleur en klank voor de taal van het Licht. En uit wat voor kerkelijke of liturgische traditie je ook komt, het gebed is ons allen wezenlijk en vertrouwd.

Verbondenheid en herkenning

In het afgelopen jaar hebben we in 's-Hertogenbosch op twee momenten Taizé-vieringen georganiseerd. Het ene gebed werd gehouden in het kader van het 450-jarig bestaan van het Bisdome 's-Hertogenbosch. De andere viering werd gehouden ter voorbereiding van de Jongerenontmoeting in Rotterdam aan het eind van dit jaar.

Telkens waren het oecumenische vieringen en zaten er protestanten en rooms-katholieken in de voorbereidingsgroep en werden er uitnodigingen verstuurd in de gemeenten en parochies van Den Bosch en wijde omgeving. Het werden prachtige vieringen. Van heinde en ver kwamen mensen naar deze gebeden. Om de sfeer, om de muziek, om de stilte. Wat opviel was dat velen elkaar kenden, of uit Taizé, of vanuit een groep ergens in den lande, waar regelmatig Taizé-

vieringen worden gehouden. Wat opviel was het enorme gevoel van verbondenheid tussen de aanwezigen tijdens en na de viering. Er gebeurde iets waardoor afkomst en achtergrond even niet meer van belang was. Men was in het hier en nu verenigd in gebed, en zich bewust van wat door de kracht van het gebed kan gebeuren of veranderen in ons leven.

Een paar andere dingen troffen me. Op diverse plaatsen zijn Taizé-groepen actief. Veel van die groepen hebben ooit een reis naar Taizé gemaakt, en juist het leven in die gemeenschap van Taizé heeft mensen geraakt. Jongeren vertelden mij dat het de gemoedelijkheid is die hen trof, het gelijk zijn aan elkaar, ook al kom je uit totaal verschillende landen. Je hebt zomaar contact, en zelfs zomaar gesprekken over de diepere dingen van het leven. Wie eenmaal in Taizé was, werd geraakt door de Geest van eenvoud en liefde. En wie eenmaal werd geraakt, raakt dat enthousiasme niet gauw meer kwijt. Men houdt de contacten, die men daar op deed, via internet aan.

Dit geraakt zijn geldt niet alleen voor jongeren, maar ook voor pastores of seminariestudenten. Ook voor velen van hen geldt: zij die daar een bron van spiritualiteit gevonden hebben, blijven Taizé een warm hart toedragen, en zetten de Taizégebeden voort in hun eigen gemeentes en parochies.

Belangen van parochie en gemeente

Maar of men dan ter plaatse zo gemakkelijk over de parochie- of gemeentegrens kijkt? Ik ben eerlijk gezegd bang van niet. Taizé-gebeden worden aangeboden aan de 'eigen' jongeren, juist om het contact tussen de parochie of gemeente met deze jongeren niet te verliezen. Deze jongeren kennen elkaar misschien al vanaf de kindernevendienst en bouwen aan hun vriendschappen door regelmatig bijeen te komen. De Taizégebeden op dit kleinschalige niveau dienen dus een ander doel: de onderlinge verbondenheid staat in de parochie of de gemeente voorop. Maar dat veel bredere doel van één-zijn, van elkaar over kerk- en landsgrenzen heen proberen te begrijpen en zich steeds weer met elkaar te verzoenen, waarmee broeder Roger oorspronkelijk zijn leefgemeenschap in Taizé opzette, komt in die kleinere verbanden niet altijd goed tot z'n recht. Misschien kun je dat bredere doel van verbondenheid-over-grenzen-heen pas écht goed ervaren, als je los van normale verbanden bent, tijdens een Jongerenontmoeting of een vakantie in Taizé. Weg van thuis word je sensibel voor de grotere samenhang en visioenen van vrede. Tijdens zo'n groots gebeuren zie je even dat het écht kan, of: hoe het ook kan, maar thuisgekomen is het gewone leven al weerbarstig genoeg. Daarom trof me waarschijnlijk ook de

herkenning zo, tijdens de gebeden in Den Bosch. Men zag de anderen weer waarmee men dat grootse visioen had gedeeld. Weer even werd er samen gezongen en gebeden, en lichtte het 'zien, soms even' op. Het was een krachtig moment. Maar daarna ging ieder weer naar zijn of haar eigen plek. En het vuur van het gebed ging, als een kleine vlam, met ieder mee.

Lange adem

Dat is prachtig natuurlijk – laat dat vuur maar doorwerken op die plaatsen waar iedereen woont en werkt. Maar wat zou het me een lief ding zijn, als we niet alleen maar het moment deelden, maar die kracht aangrepen om verder te reiken. Door niet alleen maar als individu gesterkt naar huis te gaan of als parochie of

gemeente te bewaren wat we 'hebben' in alle tegenwind van de tijd. Dat we ons in beweging laten zetten naar elkaar toe. Want dat is de enige weg om eenheid, verzoening en vrede te bereiken. Broeder Roger heeft altijd benadrukt dat er een lange adem voor nodig zou zijn. Maar het is wel een weg met toekomst! ◉

Vandaag de Kerk van morgen leven – 40 jarig jubileum IEF

door Hanneke Arts

Van 19 tot 26 juli vond in Lyon de 40e conferentie plaats van het International Ecumenical Fellowship (IEF). Hanneke Arts-Honselaar nam namens de Katholieke Vereniging voor Oecumene aan deze conferentie deel. Zij blikt in dit artikel terug op de conferentie en de mogelijke impulsen die van een dergelijk fellowship voor de oecumenische beweging in Nederland zouden kunnen uitgaan.

Zo'n driehonderd christenen uit België, Tsjechië, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië, Hongarije, Polen, Roemenië, Slowakije en Spanje waren in juli bij elkaar om samen na te denken over het thema "Uitwisseling van gaven: op weg naar welke eenheid?" Naast de deelnemers uit deze landen, die de officiële regio's vormen van het IEF, waren er ook deelnemers uit Congo, Letland, Portugal en Nederland. Het zijn vooral de ontmoetingen met christenen uit andere landen die het International Ecumenical Fellowship tot een waardevolle ervaring maken.

Spiritualiteit van de vriendschap

Professor Yves Marie Blanchard, lid van de Groupe des Dombes, en professor aan het *l'Institut catholique de Paris*, maakte in zijn lezing duidelijk dat oecumene geen politiek project is dat erop gericht is om betere relaties tussen verdeelde kerken te bewerkstelligen. De oecumenische beweging, gefundeerd in het gebed van Jezus om eenheid, is het gezamenlijk vieren van het mysterie van goddelijke liefde dat besloten ligt in het trini-

taire leven van God zelf en ons in geloof geschonken wordt. In het zichtbaar uitleven van deze liefde onder elkaar ligt ons antwoord op de roep van Christus om allen één te zijn. Deze eenheid kan dan geen politiek programma zijn, dat we met de juiste strategieën zelf kunnen bewerkstelligen. Zij is allereerst gave – van God aan ons en van ons aan elkaar. Oecumene begint en eindigt in Christus zelf. Wanneer individuele belangen of de belangen van één specifieke denominatie centraal komen te staan, verstart de beweging. Blijven we gericht op Christus, en zoeken we elkaar te ontmoeten als vierende en dankzeggende gemeenschap voor Christus (niet alleen concreet, maar ook wanneer we met elkaar in dialoog gaan over geschillen) dan krijgt het mysterie van de goddelijke liefde kans onze contacten van binnenuit te vernieuwen en te voeden. Wanneer christenen van verschillende denominaties zich zo op Christus richten, zullen zij steeds dichterbij Christus geraken en daardoor steeds dichterbij elkaar toe groeien. Het is deze spirituele oecu-

mene ofwel een 'spiritualiteit van de vriendschap' die binnen het fellowship centraal staat en die ik in de afgelopen week heb mogen ervaren. We hebben elkaar als christenen ontmoet, en niet als methodisten, lutheranen, rooms-katholieken, orthodoxen en anglicanen. Dat is een verrijkende ervaring die de 'kerk van morgen' vandaag al aanwezig brengt.

Vieringen

Maar meer nog dan de lezingen zijn het vooral de gezamenlijke vieringen en de persoonlijke ontmoetingen met christenen uit verschillende denominaties en culturen waarvan ik veel geleerd heb en die me lange tijd zullen blijven inspireren. Het gezamenlijk vieren van de liturgie volgens de ritus van één van de aanwezige denominaties brengt de ervaring van eenheid dichterbij dan in welke workshop of lezing ook valt te benaderen. Het zingen van elkaars liederen, het gezamenlijk bidden van de geloofsbelijdenis en het Onze Vader en het luisteren naar elkaars Schriftuitleg. Het ondergaan van elkaars traditie, scheidt een verbondenheid die voorbij de

woorden ligt. Deze verbondenheid bleef gedurende de hele week tastbaar aanwezig en kleurde de persoonlijke ontmoetingen. In die ontmoetingen werd niet eens zoveel over de oecumene gesproken. Daarentegen beleefden we de oecumene des te meer, in de uitwisseling van geloofsverhalen en het vertellen over wat onze persoonlijke zoektocht naar Christus voor ons dagelijks leven betekent. Welke keuzes maken we, hoe geven we daaraan vorm en uitdrukking en wat hopen we te bereiken?

IEF in Nederland

Zo mocht ook ik vertellen welke weg ik gegaan ben en welke hoop ik koes-

ter voor de toekomst. Eén daarvan is dat de oecumenische beweging in Nederland nieuwe impulsen zou mogen ondergaan van een dergelijke 'spiritualiteit van de vriendschap' in internationaal verband. Zeker, we kennen in Nederland grassroots-bewegingen, oecumenische gemeenschappen waarin christenen elkaar op basis van een dergelijke spiritualiteit ontmoeten, gemeenschap vormen. Ze zijn een zichtbaar teken van christelijke eenheid in de Nederlandse samenleving. Hoewel het IEF van 1969 tot 2002 een Nederlandse regio heeft gekend bleek deze destijds niet langer levensvatbaar te zijn. Een internationaal orgaan van informele oecumenische uitwisseling en ont-

moeting op basis van spirituele oecumene zou, nu aandacht voor spiritualiteit – ook binnen de oecumenische beweging – prominent aanwezig is, nieuwe impulsen kunnen leveren voor de oecumenische beweging en de vorming van een nieuwe generatie oecumenici kunnen bevorderen. Juist de internationale uitwisselingen met christenen van allerlei leeftijden en culturen corrigeert het eigen perspectief op de (voortgang van de) oecumene en plaatst de Nederlandse context in een breder perspectief.

(Dit artikel werd eerder geplaatst in het Friesch Dagblad. Hanneke Arts hield voor de website www.oecumene.nl een weblog bij over haar ervaringen in Lyon). ●

Harvesting the Fruits

Cardinal Walter Kasper

Basic Aspects of Christian Faith in Ecumenical Dialogue

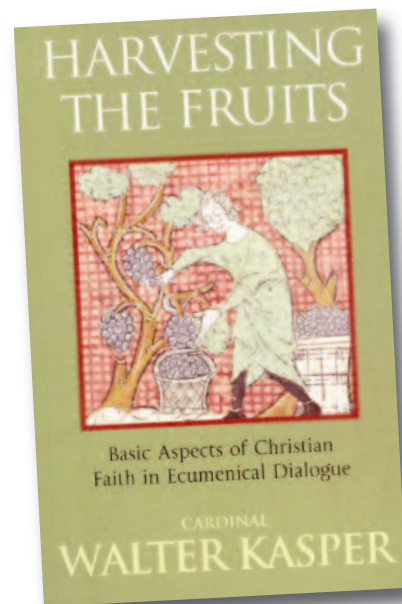
Continuum 2009, 207pp.

ISBN 978-1441-16272-4

Recensie: Hans Kronenburg

‘Wij hebben meer bereikt dan wij ons veertig jaar geleden konden voorstellen of dromen’. Dit zei kardinaal Walter Kasper, tijdens de persconferentie in oktober 2009 waarop hij zijn nieuwste boek ‘Harvesting the Fruits’ presenteerde. Daarbij doelde hij op de vorderingen van de oecumenische dialoog met de kerken van de Reformatie. Op de persconferentie zei de kardinaal verder dat hij het niet eens is met de sceptici die zeggen dat er momenteel sprake is van een ‘oecumenische winter’. ‘Integendeel, we beleven een hoogseizoen. Na een periode vol enthousiasme treden we de gezamenlijke problemen veel reëler tegemoet. De bereikte resultaten zullen nu in de diverse kerken moeten worden doorgevoerd’, aldus Kasper. Een opmerkelijk geluid in een tijd waarin de oecumene niet hoog genoteerd lijkt te staan en het visioen van de institutionele eenheid lijkt te zijn verdwenen.

In zijn boek – dat te beschouwen is als zijn geestelijk testament, omdat hij inmiddels zijn functie heeft overgedragen – presenteert de voorzitter van de pauselijke raad ter bevoor-

ring van de Eenheid der Christenen de resultaten van de gesprekken die gedurende de laatste veertig jaar gevoerd zijn tussen Rooms-katholieken enerzijds en Lutheranen, Gereformeerden, Anglicanen en Methodisten anderzijds.

Grote resultaten

De resultaten van de verschillende dialogen, die kort na het Tweede Vaticaanse Concilie (in 1967) begonnen en soms jarenlang duurden, zijn nauwgezet en systematisch geordend naar thema: de fundamenteën van ons gemeenschappelijke geloof: Jezus Christus en de Drie-eenheid (hoofdstuk 1), heil, rechtvaardiging en heiliging (hoofdstuk 2), de kerk (hoofdstuk 3) en de sacramenten van doop en avondmaal (hoofdstuk 4). Steeds

worden behalve de overeenkomsten ook de verschillen opgesomd waarover verder gepraat moet worden. Als het bij voorbeeld gaat over de kerk (hoofdstuk 3) noemt Kasper als knelpunten de verhouding tussen de plaatselijke en de universele kerk, de sacramentaliteit van de kerk, de apostolische successie, het leergezag en natuurlijk de rol van het Petrusambt. Dit hoofdstuk is niet toevallig veruit het langste hoofdstuk! Daar liggen de grootste verschilpunten. Ik heb dit boek met rode oortjes gelezen, al staat het vol met schijnbaar dorre citaten uit theologische rapporten. Maar daar moet de lezer doorheen kijken. Je kunt het vergelijken met een muziekpartituur: je moet door de noten heen kijken om de muziek te kunnen horen. En die is prachtig! Wie dit boek uit heeft kan dan ook niet anders dan kardinaal Kasper gelijk geven: ‘Wij hebben meer bereikt dan wij ons veertig jaar geleden konden voorstellen of dromen’.

Nederlandse vertaling

Het is dan ook verheugend dat de Katholieke Vereniging voor Oecumene dit boek in Nederlandse vertaling gaat uitgeven, zodat het kan gaan dienen als objectieve informatiebron voor wie weten wil wat er nu eigenlijk bereikt is in de oecumene. Blijft natuurlijk de vraag naar de receptie van de dialoogresultaten: wat gaan de kerken ermee doen? Zullen ze de resultaten van deze oecumenische oogst binnenhalen en omzetten in concrete afspraken,

zodat de gelovigen wereldwijd er de vruchten van kunnen plukken? Laten we hopen en bidden dat de Geest

ook in dit opzicht de kerk(en) in alle waarheid zal leiden! ●
Dr. H. Kronenburg is em. Predikant

en oud-adviseur van de Katholieke Vereniging voor Oecumene namens de Protestantse Kerk in Nederland

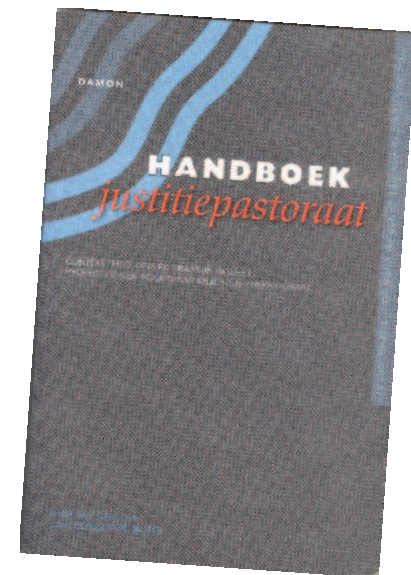
Oecumenische samenwerking in het justitiepastaat

door Hanneke Arts

In het justitiepastaat bestaat een lange traditie van oecumenische samenwerking. Hoofdpredikant ds. J. Eerbeek en hoofdaalmoezenier prof. dr. F. van Iersel namen het initiatief tot het samenstellen van een handboek voor het justitiepastaat dat in 2009 werd gepresenteerd bij het zestigjarig jubileum en de opening van het wetenschappelijk centrum voor het justitiepastaat in Tilburg. Dr. Hanneke Arts recenseerde dit belangrijke werk voor *Overeen*.

Het Handboek Justitiepastaat beoogt de samenhang te laten zien van het totale pakket aan werkzaamheden van justitiepastes. Het boek is gecentreerd rond vier hoofdthema's: pastorale omgeving, pastorale uitgangspunten, pastorale taakuitoefening en verdieping. Daarmee biedt het boek een perspectief op de vragen waarmee pastores en hun cliënten binnen de context van detentie te maken krijgen.

Het doel van de publicatie is drieërlei. Het wil in eerste instantie een nieuwe impuls geven aan de deskundigheidsbevordering binnen het werkveld van het justitiepastaat, door reflectie op de context en de uitgangspunten. Daarnaast beoogt het praktijken te stimuleren die noodzakelijk zijn in een dynamische maatschappelijke omgeving. Ook wil het boek lezers in de omgeving van het justitiepastaat inzicht geven in achtergronden, inhouden en werkwijzen van het rooms-katholiek en protestants justitiepastaat. Maar het belangrijkste doel van het boek is om ook in praktische zin bij te dragen aan de kwaliteit van de pastorale zorg voor gedetineerden. Daarmee beoogt het boek allereerst een pastoraal doel, wat in de afzonderlijke bijdra-

gen steeds opnieuw duidelijk wordt. Uit de bijdragen spreekt zowel pastorale bewogenheid als de inzet om binnen de geldende kaders kwaliteitszorg te realiseren.

Context

Na een eerste hoofdstuk waarin enkele relevante ontwikkelingen op cultureel en religieus terrein worden besproken die van invloed zijn op het justitiepastaat (benadering van criminaliteit en detentie; de gevolgen van de ontzuiling; de beweging naar het einde van het ik-tijdperk; verschuivingen in de rituele dimensie van religie; de opkomst van vormen van toegepaste ethiek; de ontwikkeling van (cognitieve) geloofswaarheden naar spiritualiteit; de onderwaardering van de institutionele dimensie van religie; de verschuiving van counselingspraktijken naar geestelijke leiding; de noodzaak van het ontwikkelen van goed management voor pastoraat; de verworvenheden van de oecumenische beweging) wordt de pastorale omgeving van het justitiepastaat geschetst. Het gaat daarbij om de maatschappelijke, de institutionele en de religieuze con-

text van het justitiepastaat. Naast een bijdrage over criminaliteitscijfers wordt in dit eerste deel ook een perspectief op beleid voor justitiepastaat geboden. Daarnaast komt, in relatie tot de verhouding tussen kerk en staat, de institutionele inbedding en de werkwijze van het justitiepastaat aan de orde. Tenslotte biedt dit deel een drietal bijdragen waarin het actuele ritueel-liturgische milieu, psychopathologie en justitiepastaat en het religieus profiel van gedetineerden met het oog op herstelgericht pastoraat worden belicht.

Herstelgericht pastoraat

In het tweede deel 'pastorale uitgangspunten' gaat het om de inspirerende theologische kernpunten van het justitiepastaat. Thema's als de menselijke waardigheid, vrijheid en bevrijding, herstel van heel het leven, het Koninkrijk van God en de gemeenschap als oefenplaats passeren hierbij de revue. In het tweede hoofdstuk wordt de justitiepastaat vanuit pastoraal-theologisch perspectief beschreven, daarbij gaat het onder andere om zaken als de pastorale attitude, prudentie en de pastor als mede-gelovige van de gedetineerde. Maar ook om de justitiepastaat als draager van ambt en functie en om pastoraat als leiderschap. Hierop volgt een hoofdstuk dat ingaat op het essentiële begrip 'herstelgericht pastoraat' waarop een bijbels-theologische fundering van deze vorm van pastoraat volgt. Herstelgericht pastoraat is erop gericht processen te faciliteren waarin schuld effectief tot iets goeds kan leiden. Daarbij moet gedacht worden aan schuldbewustzijn, het verkennen van de ethische schuld en verantwoordelijkheid, schuld- en delictverwerking en innerlijke heling. Dit tweede deel eindigt met een hoofdstuk over de pastorale doeloriëntatie van justitiepastes, die gefundeerd is

COLOFON

Redactie: Geert van Dartel, Mirella van Herp, Leo van Leijssen
Vormgeving: VANDARTEL, OSS
Drukwerk: Van Stiphout, Helmond

Katholieke Vereniging voor
Oecumene Athanasius en Willibrord
Biltstraat 121 3572 AP Utrecht
T: 030-2326907

E: secretariaat@oecumene.nl
Internet: www.oecumene.nl
ING: 801919 / ING: 1087628
ISSN: 1568-2862

in het geloof dat ieder mens geschreven staat in de palm van Gods hand en zich kan ontwikkelen tot de volle mensenmaat van Christus. In praktische zin krijgen deze doeloriëntatie invulling als herijking van identiteit, meer specifiek als herijking van religieuze identiteit.

Taakuitoefening

Het derde hoofdstuk van het boek gaat in op de 'pastorale taakuitoefening'. Het gaat daarbij om de werkpraktijk van justitiepastores. Veel van de hoofdstukken in dit deel zijn geschreven door op inrichtingsniveau werkzame rooms-katholieke geestelijk verzorgers en justitiepredikanten. Herstelgericht pastoraat komt hier vanuit de praktijk aan de

orde. Daarbij wordt ingegaan op de relatie tussen dader en slachtoffer, op vrijwilligerswerk en op nazorg via organisaties als Exodus en Kerken met Stip. Ook komen hoofdstukgewijs liturgisch pastoraat, individueel pastoraat, pastoraal groepswerk, schriftgebruik en exegetische en crisispastoraat aan bod.

Het Handboek wordt afgesloten met een tweetal 'verdiepingshoofdstukken' over respectievelijk de noodzaak van godsdienstig pluralisme in een democratische rechtsstaat en de legitimatie van het justitiepastoraat als geestelijke verzorging in inrichtingen van Justitie.

Hoewel het handboek de context, theologie en praktijk van het protestants en rooms-katholiek justitiepas-

toraat als zodanig beschrijft, biedt dit handboek voor iedere geestelijk verzorger of vrijwilliger die betrokken is bij pastorale zorg aan ex-gedetineerden (bijvoorbeeld omdat zij straatpastoraat verrichten of binnen een straatpastoraat vrijwilligerswerk doen of omdat hun kerkgemeenschap een 'kerk met stip' is of wil worden) materiaal op grond waarvan de eigen pastorale praktijk vanuit het perspectief van herstelgericht pastoraat kan worden bereflecteerd en verdiept. Warm aanbevolen. ●

A.H.M. van Iersel en J.D.W. Eerbeek (red), *Handboek Justitiepastoraat. Context, theologie en praktijk van het protestants en rooms-katholiek justitiepastoraat*, Damon Budel 2009

Vervolg pagina 1

voor niets dat Hij ons in het evangelie zegt: "Ik noem jullie geen dienaren meer; vrienden noem Ik jullie." Er is hier een icoon die dat uitdrukt, de icoon van de vriendschap. Hij is afkomstig uit Egypte en dateert uit de zesde eeuw. Hij beeldt Christus uit die zijn hand legt op de schouder van zijn vriend om met hem op te lopen, hem te vergezellen. Wij kunnen ons allemaal herkennen in deze vriend van Christus. Deze icoon beeldt uit wat centraal staat in het evangelie: ook al is Chris-

tus, na zijn opstanding, onzichtbaar voor onze ogen, toch kunnen wij ons toevertrouwen aan zijn aanwezigheid. Hij vergezelt ieder mens. Wanneer je naar deze icoon kijkt, ben je al aan het bidden en voel je je één met God. Wij hebben verscheidene kopieën laten maken van de vriendschapsicoon, één voor elk Europees land dat hier in Zagreb aanwezig is. In de loop van het komende jaar zal deze icoon jullie helpen om kleine pelgrimages van vertrouwen te beleven op plekken waar jongeren bij elkaar komen, van

de ene stad of kerkgemeenschap naar de andere, in een ziekenhuis of een tehuis voor aan hun lot overgelaten kinderen, en op alle andere plekken waar mensen pijn hebben aan het leven. Zo kunnen jullie op eenvoudige wijze, de goede boodschap van het evangelie overdragen.' Het is steeds deze icoon die in het kader van de 'Pelgrimage van vertrouwen' van plaats tot plaats rondtrekt. In 2010 is zulks bijvoorbeeld in Nederland geschied van januari tot april. ●

Algemene Ledenvergadering en Studiemiddag: 'Taizé en Oecumene'

Datum: 29 oktober 2010

Huize Mariënborg

's-Hertogenbosch

St. Janssingel 92

van 10.30 tot 16.30 uur

Kosten studiemiddag: €5,-

Het bestuur van de Katholieke Vereniging voor Oecumene nodigt u uit voor de Algemene Ledenvergadering op vrijdag 29 oktober. In de ochtend vindt de huishoudelijke vergadering plaats. We beginnen de dag om 10.30. Het bestuur legt op de ledenvergadering verantwoording af over het beleid in het afgelopen jaar en presenteert de begroting van 2011. Ook vindt de verkiezing van nieuwe bestuursleden plaats. Leden kunnen zich kandidaat stellen voor een bestuurslidmaatschap. Hun kandidatuur dient door ten minste vijf leden van de

vereniging ondersteund te worden en dient uiterlijk 15 oktober bij het bestuur bekend te zijn.

's-Middags kunt u deelnemen aan de studiemiddag over de oecumenische betekenis van de gemeenschap van Taizé. De bijeenkomst begint om 13.30 uur met een gebedsdienst voorbereid door de Taizé-groep uit Utrecht. Broeder Sebastien van de gemeenschap van Taizé zal spreken over oecumenische inzet van de gemeenschap en zijn werk met jongeren. Enkele jongeren van de Taizé-groep zullen spreken over de doorwerking van de ervaringen in Taizé in hun leven. Dr. Rein Veenboer, studentepastor in Leeuwarden en voorzitter van de Friese Raad van Kerken, zal ingaan op de vraag hoe de kernwaarden van Taizé toegepast kunnen worden in de

oecumenische inzet van parochies, gemeenten en raden van kerken. Aanmelding via **030-2326907** of secretariaat@oecumene.nl ●

Opbrengst actie voor Oecumenisch Instituut in Lviv

De collecte van de Zondag voor de Oosterse Kerken 2010 kwam ten goede aan het Instituut voor Oecumene van de Oekraïense Katholieke Universiteit van Lviv. Dit instituut werd in 2004 opgericht en zet zich in voor de dialoog tussen Grieks-katholieken en Orthodoxen in Oekraïne. Het levert tevens een belangrijke bijdrage aan de oecumenische vorming en organiseert jaarlijks een sociale week over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de Kerken in de samenleving. Eind juli 2010 werd € 5.000,- aan het instituut overgemaakt.